

คำวินิจฉัยของ นายมงคล สระแก้ว ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๓๐/๒๕๔๘

วันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๘

เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยกรณีร่างพระราชบัญญัติการผลิต
ผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ประธานวุฒิสภาส่งความเห็นของนายแก้วสรร อติโพธิ และสมาชิกวุฒิสภา รวม ๗๗ คน
ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคหนึ่ง (๑) ในประเด็นว่า
มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ของร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มีข้อความขัดหรือแย้ง
ต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๘ หรือไม่ โดยมีข้อเท็จจริงตามคำร้องสรุปได้
ดังต่อไปนี้

๑. วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๔๗ นายแก้วสรร อติโพธิ และสมาชิกวุฒิสภา รวม ๗๗ คน
มีหนังสือถึงประธานวุฒิสภา โดยเห็นว่า

๑.๑ ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. ได้กำหนดให้มีระบบการแจ้ง
การผลิตพร้อมหน้าที่บันทึกเครื่องหมายรับรองลงไปผลิตภัณฑ์ และกำกับด้วยอำนาจตรวจสอบ
การผลิตของพนักงานเจ้าหน้าที่ โดยลำดับดังต่อไปนี้

๑) หน้าที่หลัก คือ หน้าที่ตามมาตรา ๑๑ ในร่างพระราชบัญญัติฯ ที่กำหนดให้
ผู้ผลิตต้องบันทึกเครื่องหมายรับรองการผลิตและเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ ลงไปในผลิตภัณฑ์เสมอ

๒) หน้าที่อุปการณ คือ หน้าที่ที่กำหนดให้ผู้ที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติ เพื่อให้หน้าที่หลัก
ที่กำหนดไว้ตามมาตรา ๑๑ สามารถใช้บังคับให้เป็นจริงได้ กล่าวคือ

ผู้ผลิต มีหน้าที่ต้องแจ้งต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๕ ให้ทราบถึงงานที่ตน
จะผลิตขึ้นมาในแต่ละครั้ง พร้อมรายละเอียดอันจำเป็นทั้งจำนวนที่จะผลิต และสถานที่ที่จะผลิต เมื่อแจ้ง
และได้รับเครื่องหมายรับรองการผลิตในแต่ละครั้งแล้ว ก็จะมีหน้าที่นำไปบันทึกลงในการผลิตจริง
ตามมาตรา ๑๑ ต่อไป

ผู้ครอบครองเครื่องจักร มีหน้าที่ต้องเข้ามาสู่ระบบควบคุม โดยต้องแจ้งการครอบครอง ตามมาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง หรือแจ้งการโอนตามมาตรา ๑๗ วรรคหนึ่ง ทุกครั้งไป ซึ่งเมื่อแจ้งกัน โดยพร้อมหน้าเช่นนี้แล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ก็จะสามารถเข้าตรวจสอบการผลิตได้อย่างสม่ำเสมอต่อไปว่า มีการละเมิดมาตรา ๑๑ บ้างหรือไม่

๑.๒ ในส่วนสภาพบังคับ สมาชิกวุฒิสภาเห็นว่า จะต้องนำโทษทางอาญามาใช้บังคับ ซึ่งได้ตราสภาพบังคับไว้ในหมวดที่ ๔ บทกำหนดโทษ โดยนำโทษทางอาญามาใช้บังคับ

แต่สำหรับโทษริบทรัพย์ ที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ว่า “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๗ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ให้ศาลสั่งริบเครื่องจักรนั้น” ไม่ได้นำหลักทั่วไปในประมวลกฎหมายอาญาว่า ให้ศาลสั่งริบได้ เว้นแต่เจ้าของมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด มาใช้บังคับ โดยมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติเป็นมาตรการพิเศษสำหรับความผิดตามพระราชบัญญัตินี้อย่างกว้างขวางและเด็ดขาด

๑.๓ สมาชิกวุฒิสภา เห็นว่า ความตามร่าง มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ดังกล่าว มีเนื้อความขัดต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชน ที่รับรองไว้ในรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน ด้วยเหตุผล ดังนี้

๑) เจตนารมณ์ที่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

ร่างพระราชบัญญัตินี้มีเจตนารมณ์แท้จริงมุ่งควบคุมเครื่องจักรมากกว่าควบคุมการผลิต แต่แทนที่จะตรากฎหมายควบคุมว่าเครื่องจักรผลิตซีดีเป็นทรัพย์สินที่ต้องควบคุมห้ามมิให้ผู้ใดครอบครองโดยมิได้รับอนุญาต กลับไปบัญญัติควบคุมตรงที่การผลิตหรือการใช้เครื่องจักรเป็นสำคัญ ซึ่งหากเป็นไปในแนวทางนี้ก็จะริบเครื่องจักรได้ ก็แต่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการกระทำความผิดเช่นใช้ผลิตซีดีที่ไม่มีเครื่องหมายรับรองเท่านั้น ไม่อาจริบในกรณีที่มีได้มีการใช้เครื่องจักรกระทำความผิดได้เลย เช่น ไม่แจ้งการผลิตให้พนักงานเจ้าหน้าที่ทราบ หรือแจ้งสถานที่ผลิตไม่ครบถ้วน หรือโอนหรือรับโอนเครื่องจักรโดยไม่แจ้งพนักงานเจ้าหน้าที่เหล่านี้ล้วนเป็นการฝ่าฝืนหน้าที่อุปถัมภ์ซึ่งไม่ใช่หน้าที่หลักหรือวัตถุประสงค์หลักของร่างพระราชบัญญัตินี้แต่อย่างใด

ร่างกฎหมายเช่นนี้จึงมีเจตนาแท้จริงมุ่งควบคุมความประพฤติของเครื่องจักรมากกว่าความประพฤติของบุคคลว่า เครื่องจักรผลิตซีดีทุกเครื่องในราชอาณาจักรนี้จะทำผิดหน้าที่ใด ๆ

ไม่ได้ ถ้าผลิตงานใดโดยไม่แจ้งก็ต้องถูกริบทำลาย แจ้งไม่ครบก็ต้องถูกริบทำลาย ผลิตโดยใช้เครื่องหมายที่ไม่ถูกต้องก็ต้องถูกริบทำลาย ย้ายภูมิลำเนาโดยไม่แจ้งก็ถูกริบทำลาย ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นเสมือนโทษที่กำหนดไว้สำหรับเครื่องจักรที่ทำผิดหน้าที่ทั้งสิ้น

เจตนารมณ์เช่นนี้นับว่าขัดต่อรัฐธรรมนูญโดยชัดแจ้ง เพราะเครื่องจักรเป็นวัตถุจึงไม่อาจมีสิทธิหน้าที่ใด ๆ ได้ การริบทรัพย์นั้นแท้ที่จริงคือการลงโทษต่อบุคคลมิใช่ต่อเครื่องจักร จะกระทำได้อหรือไม่เพียงใด ก็ต้องคำนึงถึงความเสียหายต่อสาธารณะประกอบกับสิทธิพื้นฐานของผู้เกี่ยวข้องที่รัฐธรรมนูญได้ให้หลักประกันไว้ ไม่อาจกำหนดโทษริบเครื่องจักรได้ในทุกกรณีเหมือนเช่นที่ได้ตราไว้ในร่างพระราชบัญญัตินี้

๒) ความขัดแย้งต่อสิทธิพื้นฐานในทรัพย์สินของบุคคล

โดยหลักกฎหมายปัจจุบันนั้นเครื่องจักรผลิตซึ่งควรจะถูกริบทำลายได้ในกรณีที่ได้ใช้ในการกระทำความผิดตามกฎหมาย คือ ใช้ในการผลิตที่เป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๑ (ต้องทำและแสดงเครื่องหมายรับรองการผลิตหรือแสดงเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ) มาตรา ๑๓ (ห้ามใช้เครื่องหมายรับรองการผลิตหรือเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ เว้นแต่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓) มาตรา ๑๕ (ห้ามปลอมหรือเลียนเครื่องหมายรับรองการผลิตหรือเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ) เท่านั้น เพราะทั้งสามความผิดเป็นการใช้ทรัพย์สินเพื่อกระทำความผิดทั้งสิ้น หากเป็นความผิดนอกเหนือจากนี้ เช่น ไม่แจ้งการผลิต ไม่แจ้งการโอนเครื่องจักรฯ หากใช้เครื่องจักรกระทำความผิดแต่อย่างใดไม่ รัฐจึงไม่อาจล่วงล้ำไปริบเครื่องจักรได้ หากยอมให้รัฐใช้อำนาจริบทรัพย์โดยไม่มีกรอบเกณฑ์เช่นนี้ ในภายหน้าก็อาจมีกฎหมายริบยานพาหนะที่ไม่ชำระภาษีประจำปีตามกฎหมายก็เป็นได้ กฎหมายเช่นนี้จึงขัดต่อสิทธิพื้นฐานในทรัพย์สินของปวงชนชาวไทยตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๔๘ อย่างชัดแจ้ง

๓) ความขัดแย้งต่อหลักประกันสิทธิพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญา

ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒ ได้บัญญัติรับรองเป็นหลักพื้นฐานไว้ว่า บุคคลจะต้องรับโทษก็ต่อเมื่อได้กระทำความผิดและเป็นความผิดที่บัญญัติไว้ตามกฎหมายเท่านั้น ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้กำหนดให้ลงโทษ คือ ริบเครื่องจักรในทุกกรณี ไม่ว่าเจ้าของจะได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดนั้นหรือไม่ ซึ่งก็คือการลงโทษโดยไม่คำนึงถึงความผิดของตนเอง

การริบทรัพย์โดยเด็ดขาดในทุกกรณีเช่นนี้ คณะสมาชิกวุฒิสภาผู้เสนอความเห็นได้ศึกษาแล้วพบว่า ไม่มีกฎหมายไทยฉบับใดที่ล่วงล้ำบัญญัติไว้เช่นนี้เลย จะมีก็แต่ร่างกฎหมายฉบับนี้

เท่านั้นที่กลักริมก้าวล่วงเข้ามาบัญญัติรุกร้าถึงเพียงนี้ กรณีจึงถือเป็นก้าวสำคัญที่จะต้องได้รับการตรวจสอบว่าระบบกฎหมายไทยควรจะยอมรับให้รัฐริเริ่มรุกร้าเข้ามาในแดนสิทธิเสรีภาพถึงเพียงนี้หรือไม่ ถือได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญของระบบนิติรัฐในประเทศไทย

๔) ความขัดแย้งต่อการใช้อำนาจอย่างได้สัดส่วน

ตามมาตรา ๒๕ แห่งรัฐธรรมนูญปัจจุบัน ได้ตราหลักการควบคุมการใช้อำนาจของรัฐไว้โดยรวมว่า แม้รัฐจะอธิบายถึงความจำเป็นในการใช้อำนาจได้ชัดเจนสักเพียงใดก็ตาม แต่มาตรการบังคับลงโทษใด ๆ ที่กำหนดขึ้นนั้นก็ต้องทำเท่าที่จำเป็นให้ได้สัดส่วนกับความผิดที่เกิดขึ้น และต้องไม่ทำให้สาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพพื้นฐานที่เกี่ยวข้องต้องสูญสิ้นไป

ร่างพระราชบัญญัตินี้ได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ปัจจุบันนี้มีการผลิตคดีที่ผิดกฎหมายเกิดขึ้นอย่างแพร่หลาย และมาตรการริบเครื่องจักรโดยเด็ดขาดจะช่วยปราบปรามการกระทำความผิดได้อย่างเห็นผลไม่ปล่อยให้ผู้ใดนำเครื่องจักรนั้นไปใช้กระทำความผิดได้อีก

ข้ออ้างข้างต้นนี้มีความคลาดเคลื่อนอยู่เป็นอันมาก โดยข้อแรกได้บัญญัติเกินขอบเขตไปครอบคลุมไปถึงการฝ่าฝืนหน้าที่ที่ถือเป็นหน้าที่อุปกรณ์หรือเป็นเพียงระเบียบปฏิบัติเท่านั้น เช่น หน้าที่ต้องแจ้งขอเครื่องหมายรับรอง และหน้าที่แจ้งการโอนหรือรับโอนเครื่องจักร ซึ่งทั้งหมดนี้หาใช่การกระทำผิดต่อหน้าที่หลักคือห้ามผลิตโดยไม่แสดงเครื่องหมายรับรองที่ถูกต้องแต่อย่างใด

ยิ่งในกรณีที่ริบเครื่องจักร เพราะผู้โอนเครื่องมิได้แจ้งการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามมาตรา ๑๗ นั้น ก็นับเป็นกรณีที่ห่างไกลจากความผิดหลักเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งยังเป็นการล่วงสิทธิของผู้รับโอนที่มิได้มีส่วนรู้เห็นในความบกพร่องของผู้โอนแต่อย่างใด

ยิ่งไปกว่านั้นการที่ร่างกฎหมายนี้ได้บัญญัติให้ริบเครื่องจักรในทุกกรณี ด้วยเหตุผลว่าไม่ต้องการให้เกิดเป็นช่องว่างทางกฎหมายให้มีการรับสมอ้างสร้างสัญญาเข้ามาขอคืนทรัพย์สินนั้น เป็นเหตุผลที่เพิกเฉยต่อความยุติธรรมโดยสิ้นเชิง เพราะเครื่องจักรผลิตคดีในปัจจุบันนี้มีราคาแพงถึง ๔๐ ล้านบาท และมีค่ามีประโยชน์ใช้ได้ก็แต่ในกิจการผลิตคดีเท่านั้น ผู้ประกอบการรายใดที่ต้องประสบปัญหาทางธุรกิจจำเป็นต้องเลิกกิจการก็มักจะขายเครื่องจักรได้ลำบาก ทำให้ต้องใช้วิธีให้ผู้อื่นเช่าเครื่องจักรอยู่เป็นอันมาก โดยไม่มีโอกาสทราบได้เลยว่าผู้เช่าจะนำเครื่องไปใช้รับงานผลิตใดบ้าง มาตรการริบเครื่องจักรเช่นนี้จึงมีผลเท่ากับวางหน้าที่โดยเด็ดขาดให้ผู้ให้เช่าเครื่องจักรต้องมีหน้าที่ตรวจสอบการใช้เครื่องจักรของผู้เช่าด้วยซึ่งก็เป็นหน้าที่ที่เป็นไปไม่ได้เลยในทางปฏิบัติ

ด้วยเหตุผลที่ประการที่ได้ลำดับมาทั้งหมดจึงเป็นที่เห็นได้ชัดว่า การกำหนดโทษ ธิปไตยเครื่องจักรโดยเด็ดขาดในทุกกรณีนั้น มีลักษณะเป็นการใช้อำนาจรัฐโดยไม่คำนึงถึงขอบเขตและความเหมาะสมใด ๆ ทั้งสิ้น มุ่งแต่จะใช้อำนาจความร้ายแรงของโทษมากรำบให้บุคคลต้องเกรงกลัวเพียงสถานเดียวเท่านั้น ยังผลให้สิทธิพื้นฐานที่เกี่ยวข้องต้องสิ้นความหมายสิ้นสาระสำคัญไปโดยสิ้นเชิง

ดังนั้น ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๘

๒. ประธานวุฒิสภาได้ส่งความเห็นของสมาชิกวุฒิสภาดังกล่าวให้ศาลรัฐธรรมนูญเพื่อ พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคหนึ่ง (๑)

คณะรัฐมนตรีได้มีหนังสือลงวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ซึ่งแจ้งข้อเท็จจริงสรุปว่า

ประเด็นที่ ๑ เหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้

(๑) เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ปัจจุบัน ได้แก่ กฎหมายลิขสิทธิ์มุ่งให้ความสำคัญคุ้มครองต่อสิทธิ ส่วนบุคคล และเป็นมาตรการในการเยียวยาภายหลังมีการละเมิดแล้ว ซึ่งเป็นการคุ้มครองที่ปลายเหตุ ส่วนกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายในเชิงป้องกันเพื่อตัดต้นตอการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ที่ต้นเหตุของ ปัญหาซึ่งจะช่วยส่งเสริมกลไกการป้องปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น

(๒) ทำให้ผู้ประกอบการกิจการเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดีดำเนินการผลิตสินค้าที่ถูกต้อง ตามกฎหมาย

(๓) เป็นการจัดระเบียบทางการค้าอย่างหนึ่งที่จะทำให้ภาครัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่าง เต็มเม็ดเต็มหน่วย เนื่องจากในปีหนึ่ง ๆ อุตสาหกรรมการบันทึกจะมีรายได้จากส่วนนี้จำนวนมาก แต่ภาครัฐไม่สามารถจัดเก็บภาษีอย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในด้านนโยบายของรัฐในอันที่จะป้องปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ ให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันผลิตภัณฑ์ซีดีมีบทบาทอย่างมาก ในชีวิตประจำวันและในเชิงธุรกิจและนับวันจะยิ่งขยายตัวมากขึ้นตามการพัฒนาของเทคโนโลยี จึงทำให้เกิดการละเมิดอย่างรุนแรงและกว้างขวางโดยผู้กระทำเป็นกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพล ซึ่งรวมถึงองค์กร อาชญากรรมข้ามชาติ การกระทำละเมิดโดยอาศัยเทคโนโลยีสมัยใหม่และมีการปรับเปลี่ยนวิธีการ เพื่อหลบเลี่ยงอยู่ตลอดเวลาทำให้การป้องกันและปราบปรามเป็นไปได้ยาก จึงจำเป็นต้องนำโทษทางอาญา มาใช้บังคับเพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและเข็ดหลาบ ดังนั้น ในประเด็นโทษธิปไตยเครื่องจักรจึงมีความเห็น ดังนี้

(๑) กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายทางเศรษฐกิจ และเป็นกฎหมายแนวใหม่ที่มุ่งในการป้องกันที่ต้นเหตุของปัญหาที่ก่อให้เกิดการกระทำความผิด โดยมีเจตนารมณ์ในการกำหนดมาตรการเพื่อช่วยเสริมสร้างกลไกการป้องปรามการละเมิดลิขสิทธิ์ให้มีประสิทธิภาพและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะช่วยประหยัดงบประมาณและกำลังเจ้าหน้าที่ในการป้องปรามการละเมิดลิขสิทธิ์และทำให้เจ้าของลิขสิทธิ์มีความมั่นใจที่จะลงทุน และสร้างสรรค์ผลงานชนิดใหม่ ๆ ทำให้ประเทศมีความเจริญก้าวหน้า นอกจากนั้น กฎหมายนี้ยังเป็นการจัดระเบียบทางการค้าอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะส่งผลให้การประกอบธุรกิจเป็นไปอย่างโปร่งใสเป็นธรรม และภาครัฐสามารถจัดเก็บภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพ เต็มเม็ดเต็มหน่วย

(๒) โทษริบทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มุ่งเน้นใช้กับความผิดทางอาญาโดยทั่วไป มิได้มุ่งเน้นใช้กับความผิดทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะ บทบัญญัติดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในเรื่องดังกล่าว

(๓) โทษริบเครื่องจักรตามมาตรา ๓๘ เป็นการลงโทษในเชิงป้องปรามหรือยับยั้งข่มขู่ เพื่อตัดโอกาสในการนำเครื่องจักรไปใช้ในการกระทำความผิด

ประเด็นที่ ๒ เนื้อหามาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ขัดต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ หรือไม่

คำชี้แจง

เนื้อหามาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนตามรัฐธรรมนูญโดยมีเหตุผล ดังนี้

(๑) ตามเจตนารมณ์ของกฎหมายมุ่งกำกับดูแลทั้งตัวเครื่องจักร (เช่น กำหนดให้ผู้ได้มาหรือมีไว้ในครอบครองซึ่งเครื่องจักรต้องแจ้งต่ออธิบดี เป็นต้น) และกำกับดูแลความประพฤติของบุคคลซึ่งครอบครองเครื่องจักร (เช่น ผู้ใดจะทำการผลิต เมื่อเริ่มจะทำการผลิตที่ดี จะต้องแจ้งก่อนเริ่มทำการผลิต และผู้กระทำการผลิตมีหน้าที่ต้องทำและแสดงเครื่องหมายรับรองการผลิตและแสดงเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ เป็นต้น)

(๒) สำหรับประเด็นโทษริบเครื่องจักร เห็นว่าสามารถกระทำได้เพราะ

(๒.๑) การลงโทษริบเครื่องจักร เป็นการลงโทษต่อบุคคลที่อาศัยเครื่องจักรเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำละเมิด โดยฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๗ วรรคหนึ่ง หรือวรรคสอง มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ มาตรา ๑๗ มิได้เป็นการลงโทษต่อเครื่องจักร

(๒.๒) เครื่องจักรผลิตซีดี เป็นเครื่องมือหลักสำคัญของกระบวนการผลิตซีดีหากถูกนำไปใช้ การกระทำผิด จะสร้างความเสียหายอย่างมาก เพราะสามารถผลิตได้เป็นจำนวนมากโดยเครื่องจักร ๑ เครื่อง ๑ ชั่วโมง สามารถผลิตซีดีได้ประมาณ ๔.๕ ล้านแผ่น/ปี และก่อให้เกิดความเสียหายต่อ เจ้าของลิขสิทธิ์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างกว้างขวาง การป้องปราม หรือยับยั้งข่มขู่ตามหลักการลงโทษที่ต้นตอของปัญหาเป็นการตัดโอกาสในการนำเครื่องจักรไปใช้ในการกระทำผิดเป็นผลทำให้ผู้ที่คิดจะกระทำความผิดหรือมีเจตนาไม่สุจริตเกิดความเกรงกลัวและทำให้ การละเมิดลิขสิทธิ์ลดลง

(๒.๓) กฎหมายทุกฉบับที่ออกบังคับใช้ย่อมต้องมีบทบัญญัติบางส่วนที่อาจจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของบุคคลทั้งสิ้น ดังนั้น หากมีความจำเป็นเพื่อความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบ ของเสรีภาพของบุคคลย่อมกระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ ดังนั้น การกำหนด โทษริบเครื่องจักรตามมาตรา ๓๘ จึงกระทำได้

(๓) กฎหมายที่ริบทรัพย์สินในทำนองเดียวกันกับกฎหมายนี้ คือพระราชบัญญัติเลื่อยโซ่ยนต์ พ.ศ. ๒๕๔๕ มาตรา ๔ และมาตรา ๑๗ ซึ่งกำหนดให้ริบเลื่อยโซ่ยนต์ของผู้ไม่ได้รับอนุญาตให้มี ผลิตหรือนำเข้า หรือผู้ที่ไม่จัดทำบัญชีและหมายเลขแสดงหน่วยการผลิตได้ และพระราชบัญญัติ สุลกากร (ฉบับที่ ๑๖) พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๗ ตริ และมาตรา ๓๒ ซึ่งกำหนดให้ริบสิ่งของที่ขนถ่ายในทะเลนอกเขตท่า โดยไม่มีเหตุอันควรหรือไม่ได้รับอนุญาต และกำหนดให้ริบเรือ รถ เกวียน ยานพาหนะ หีบห่อหรือภาชนะที่ได้ใช้ หรือมีไว้เพื่อใช้ในการย้าย ซ่อนเร้น หรือขนของที่มีได้เสียภาษี หรือที่ต้องจำกัดหรือต้องห้าม

ประเด็นที่ ๓ เนื้อหามาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ขัดแย้งต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในทรัพย์สินของบุคคล ตามมาตรา ๔๘ ของรัฐธรรมนูญหรือไม่

คำชี้แจง

เนื้อหามาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดแย้งต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในทรัพย์สินของบุคคลตามมาตรา ๔๘ ของรัฐธรรมนูญ โดยมีเหตุผลดังนี้

(๑) ตามร่างกฎหมายฉบับนี้ เป็นการกำหนดหน้าที่ของบุคคลผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่ภาครัฐ ต้องการกำกับดูแลทั้งสิ้น ส่วนเครื่องจักรเป็นเครื่องมือเท่านั้น หากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ดำเนินการ ตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด ก็ควรลงโทษตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

(๒) การลงโทษริบเครื่องจักรตามมาตรา ๓๘ เป็นการป้องปราม หรือยับยั้ง ช่มชู้ เพื่อตัดโอกาสในการนำเครื่องจักรไปใช้ในการกระทำความผิด หากมีการบัญญัติไว้เป็นกฎหมาย ย่อมไม่ขัดแย้งต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในทรัพย์สินของบุคคลตามมาตรา ๔๘ แต่อย่างไร

(๓) การกำหนดโทษริบเครื่องจักร มิได้หมายความว่าศาลจะสั่งริบในทุกกรณี แต่ศาลจะเป็นผู้พิจารณาว่าบุคคลนั้นมีเจตนาในการกระทำความผิดหรือไม่ หากขาดเจตนากระทำความผิด ก็ไม่อาจลงโทษได้

ประเด็นที่ ๔ เนื้อหามาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ขัดแย้งต่อหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญาหรือไม่

คำชี้แจง

มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดแย้งต่อหลักประกันสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในคดีอาญาโดยมีเหตุผล ดังนี้

(๑) กฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายทางเศรษฐกิจที่มุ่งลงโทษเอากับตัวทรัพย์สินที่สามารถใช้กระทำละเมิดลิขสิทธิ์เป็นหลัก เพื่อป้องปรามหรือยับยั้งหรือตัดโอกาสในการนำเครื่องจักรไปกระทำความผิด การลงโทษต่อตัวบุคคลผู้ครอบครองเครื่องจักรเพียงอย่างเดียวไม่สามารถป้องปรามหรือยับยั้งการกระทำละเมิดได้โดยเด็ดขาด

(๒) ผู้ประกอบการผลิตซีดีส่วนใหญ่มีเงินทุนจำนวนมาก และมักเกี่ยวข้องกับผู้มีอิทธิพลโรงงานซีดีแต่ละโรงงานใช้เงินทุนจำนวนมาก จำนวนหลักสิบล้านหรือร้อยล้านบาท หากโทษไม่รุนแรงผู้กระทำผิดย่อมไม่เกรงกลัวกฎหมาย นอกจากนั้นผู้ประกอบการผลิตซีดีละเมิด โดยเฉพาะคนต่างชาติ มักจ้างบุคคลทั่วไป ซึ่งมีอาชีพรับจ้างมาเป็นกรรมการ ผู้ถือหุ้น ผู้ดูแล หรือผู้จัดการโรงงาน เมื่อผู้ถูกจับกุมได้ก็จะให้สมอ้างว่าเป็นเจ้าของ ทำให้ไม่สามารถเอาผิดไปถึงตัวผู้บงการได้

(๓) หากกำหนดโทษริบเครื่องจักร โดยมีข้อยกเว้น ย่อมเป็นการเปิดช่องทางให้มีการเช่าเครื่องจักรไปผลิตซีดีและละเมิดลิขสิทธิ์ เมื่อมีการจับกุมได้ เจ้าของเครื่องจักรก็มาร้องขอคืนของกลางในภายหลังโดยอ้างว่าตนมิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดเหมือนเช่นที่ประสบปัญหาดังกล่าวมาแล้ว

(๔) โทษริบเครื่องจักรตามมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง นอกจากโทษทางอาญาแล้ว ยังเป็นมาตรการทางบริหาร เพื่อป้องกันการกระทำความผิดด้วย

ประเด็นที่ ๕ มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ต่อกরণการใช้อำนาจอย่างได้สัดส่วน หรือไม่

คำชี้แจง

มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดหรือแย้งต่อกรอบการใช้อำนาจอย่างได้สัดส่วน โดยมีเหตุผล ดังนี้

(๑) มาตรการในการลงโทษที่กำหนด ควรคำนึงว่าเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวมหรือไม่ เนื่องจากเครื่องจักรสามารถนำไปใช้ในการผลิตสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ได้เป็นจำนวนมาก และก่อให้เกิดผลกระทบอย่างกว้างขวางต่อเจ้าของลิขสิทธิ์ ผู้ที่ใช้จ่ายแรงงานอยู่ในอุตสาหกรรมลิขสิทธิ์ และการค้าระหว่างประเทศ หากมีการกำหนดโทษไม่เด็ดขาดและรุนแรงที่เหมาะสม ผู้ที่นำเครื่องจักรไปผลิตสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ย่อมไม่เกิดความเกรงกลัว

(๒) ปัจจุบันมีผู้ประกอบการโรงงานผลิตซีดีอยู่เพียงประมาณ ๔๑ ราย เท่านั้น การประชาสัมพันธ์ความรู้กฎหมายฉบับนี้สามารถทำได้อย่างทั่วถึง ดังนั้นผู้รับโอนอาจกำหนดเงื่อนไขไว้ในสัญญาซื้อขายว่า ผู้โอนต้องแจ้งการโอนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่

(๓) เครื่องจักรผลิตซีดี เมื่อมีการเข้าไปใช้ก็ย่อมต้องนำไปผลิตซีดี มิได้นำไปผลิตสินค้าอย่างอื่นอย่างแน่นอน ประกอบค่าเย็บเพลงหรือภาพยนตร์ซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์รายใหญ่ที่ประกอบการอยู่ในประเทศไทย ก็มีเพียงไม่กี่ราย ผู้ให้เช่าจึงสามารถตรวจสอบการใช้เครื่องจักรได้

(๔) ตามมาตรา ๑๖ แม้กฎหมายจะกำหนดให้มีการแจ้งการครอบครองเครื่องจักรทุกครั้ง หากไม่มีการกำหนดโทษถึงริบเครื่องจักรโดยเด็ดขาด เจ้าของเครื่องจักรอาจเสี่ยงที่จะไม่แจ้งการครอบครองเครื่องจักร เพราะมีโทษสถานเบา และทำสัญญาให้ผู้อื่นเช่าเครื่องจักรนำไปผลิตสินค้าละเมิดลิขสิทธิ์ เมื่อถูกจับกุม เจ้าของเครื่องก็จะมาร้องขอคืนเครื่องจักรของกลาง โดยอ้างว่ามีได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำละเมิดลิขสิทธิ์ที่ต้นเหตุของปัญหาตามเจตนารมณ์ของร่างกฎหมายฉบับนี้ไว้ผลโดยสิ้นเชิง

ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้บุคคลดังต่อไปนี้เข้าชี้แจงแสดงความคิดเห็น คือ

๑. นายแก้วสรร อติโพธิ สมาชิกวุฒิสภา ในฐานะผู้ร้อง นายแก้วสรร อติโพธิ เห็นว่าโทษริบทรัพย์สิน (เครื่องจักร) จะต้องใช้เฉพาะกรณีที่ผู้ทรัพย์สินนั้นในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินที่มีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือเป็นทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิดเท่านั้น ดังนั้น ในกรณีการริบทรัพย์สินตามร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้ศาลสั่งริบถ้าไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืน มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง (กรณีให้แจ้งก่อนเริ่มการผลิต) มาตรา ๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง (กรณีต้องแจ้งสถานที่การผลิตทุกแห่งและต้องแจ้งการย้ายสถานที่ผลิตก่อนวันที่ย้ายสถานที่ผลิต) หรือมาตรา ๑๓ (กรณีต้องแจ้งการจำหน่าย จ่าย โอน

เครื่องจักร ภายในเวลาที่กำหนด) เห็นว่า เป็นการกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้จึงมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๘

๒. นางสาวภาณุมาศ สิทธิเวกิน ผู้แทนเลขาธิการคณะกรรมการกฤษฎีกา เห็นว่า ในชั้นพิจารณาของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๕) ได้มีความเห็นว่า เครื่องจักรดังกล่าววิบไม่ได้อุปกรณ์ที่ศาลจะสั่งรับได้จะต้องเป็นทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิดหรือได้มาโดยการกระทำความผิด แต่สำหรับกรณีการไม่แจ้งก่อนเริ่มทำการผลิต ไม่แจ้งสถานที่การผลิตทุกแห่ง ไม่แจ้งการย้ายสถานที่ผลิตก่อนวันที่ย้ายสถานที่ผลิต หรือไม่แจ้งการได้มาหรือมีไว้ครอบครองภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่แจ้งการจำหน่าย จ่าย โอน ภายในเวลาที่กำหนดเห็นว่า ไม่จำเป็นที่จะต้องรับและเห็นว่าในร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง เป็นกรณีที่ศาลต้องมีคำสั่งรับ จะมีดุลพินิจเป็นอย่างอื่นไม่ได้

๓. นายบรรยง ลิ้มประยูรวงศ์ รองอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา ผู้แทนอธิบดีกรมทรัพย์สินทางปัญญา เห็นว่า สาระสำคัญของกฎหมายฉบับนี้ คือ การกำกับดูแลเครื่องจักร การควบคุมระบบการผลิต และการควบคุมเจ้าของลิขสิทธิ์ รวมทั้งควบคุมการจำหน่ายและใช้เม็ดพลาสติก โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการควบคุมและป้องปรามการกระทำความผิดตั้งแต่เริ่มแรก ไม่ต้องรอให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและพบในขณะกระทำความผิด ก็สามารถที่จะดำเนินการทางกฎหมายได้ โดยมีมาตรการสำคัญคือการริบทรัพย์สิน (เครื่องจักร) เป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องปรามและป้องกันมิให้เกิดการกระทำความผิดตั้งแต่เริ่มต้นการผลิต โดยกำหนดให้มีการแจ้งเป็นหลักฐานสำคัญ หากไม่มีการแจ้งในกรณีใด ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้สามารถริบเครื่องจักรนั้นได้ ซึ่งมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ของร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. เป็นมาตรการที่จำเป็นของฝ่ายบริหารที่จะต้องใช้ในการป้องปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดีตั้งแต่เริ่มต้น แต่หากศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่าบทบัญญัติมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ กรมทรัพย์สินทางปัญญาเห็นควรให้คงบทบัญญัติในส่วนของ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๕ ไว้ เพื่อให้กฎหมายฉบับนี้มีผลใช้บังคับในทางปฏิบัติต่อไปตามเจตนารมณ์ของฝ่ายบริหาร

ข้อกฎหมาย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐

มาตรา ๒๕ การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๓๒ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๔๘ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นนี้ ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ.

มาตรา ๓๘ ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๗ วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ให้ศาลสั่งริบเครื่องจักรนั้น

เครื่องจักรที่ศาลสั่งริบ ให้นำไปใช้ประโยชน์ในทางราชการ หรือจำหน่ายให้แก่ส่วนราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือทำลาย ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

พิจารณาคำแล้ว มีประเด็นวินิจฉัยเบื้องต้นว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยเรื่องนี้หรือไม่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๖๒ บัญญัติว่า

“ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยตามมาตรา ๕๓ หรือร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญใดที่รัฐสภาลงมติยืนยันตามมาตรา ๕๔

ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะนำร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญนั้นขึ้น
ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายอีกครั้งหนึ่ง

(๑) หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกของทั้งสองสภารวมกันมีจำนวน
ไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา เห็นว่าร่างพระราชบัญญัติ
ดังกล่าวมีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ หรือตราขึ้นโดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่ง
รัฐธรรมนูญนี้ ให้เสนอความเห็นต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา หรือประธานรัฐสภา
แล้วแต่กรณี แล้วให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับความเห็นดังกล่าว ส่งความเห็นนั้นไปยังศาลรัฐธรรมนูญ
เพื่อวินิจฉัย และแจ้งให้นายกรัฐมนตรีทราบโดยไม่ชักช้า

ฯลฯ”

เห็นว่า ขณะประธานวุฒิสภาตั้งเรื่องนี้ต่อศาลรัฐธรรมนูญสภาผู้แทนราษฎรมีสมาชิก ๔๕๓ คน
วุฒิสภามีสมาชิก ๒๐๐ คน ทั้งสองสภามีสมาชิกรวม ๖๕๓ คน ดังนั้นสมาชิกวุฒิสภา ๗๗ คน จึงมี
จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสิบของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของทั้งสองสภา ได้ยื่นคำร้องเสนอ
ความเห็นต่อประธานวุฒิสภาเพื่อส่งความเห็นดังกล่าวมายังศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย เป็นการปฏิบัติ
ตามเงื่อนไขที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคหนึ่ง (๑) บัญญัติไว้ ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจพิจารณา
วินิจฉัยเรื่องนี้ได้

ประเด็นหลักที่ต้องวินิจฉัยตามคำร้องต่อไปว่า ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ.
มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง มาตรา ๗
วรรคหนึ่งหรือวรรคสอง มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๖ หรือมาตรา ๑๗ ให้ศาล
สั่งริบเครื่องจักรนั้น” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๘ หรือไม่
เห็นว่า รัฐธรรมนูญได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินไว้ในมาตรา ๔๘ วรรคหนึ่ง ว่า
“สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้
ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งหมายความว่า สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง
ตามรัฐธรรมนูญแต่ขอบเขตแห่งสิทธิของบุคคลในทรัพย์สินและการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินอาจมีได้
โดยมีกฎหมายบัญญัติไว้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล
ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะ

เพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้” เป็นบทบัญญัติทั่วไปที่รับรองว่าสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ จะถูกจำกัดมิได้ เว้นแต่อาศัยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้ มาตรา ๒๕ จึงเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่รัฐธรรมนูญรับรอง และกำหนดเงื่อนไขการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งมาตรา ๒๕ วรรคสอง บัญญัติไว้ว่า “กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย” ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๘ บัญญัติให้สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินสามารถมีกฎหมายจำกัดสิทธิได้ แต่ทั้งนี้ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ บัญญัติไว้

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” เป็นบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และการลงโทษนั้นจะหนักกว่าที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำความผิดมิได้ ซึ่งเป็นหลักที่รับรองห้ามใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังกับบุคคลในความผิดอาญา ซึ่งรัฐธรรมนูญได้รับรองไว้ว่าบุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา ดังนั้น การที่จะใช้บังคับโทษอาญาแก่บุคคลอันเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ นั้นจึงไม่อาจกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

โทษริบทรัพย์สินเป็นโทษอาญาอย่างหนึ่งที่ใช้กับผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๘ ซึ่งมีโทษรวม ๕ ชนิด และประมวลกฎหมายอาญาได้วางหลักของโทษริบทรัพย์สินมีอยู่ ๓ ลักษณะคือ

๑. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบเสมอ คือ ทรัพย์สินที่ผู้ใดทำขึ้นเป็นความผิด เช่น เงินตราปลอม ธนบัตรปลอม และทรัพย์สินที่ผู้ใดมิไว้เป็นความผิด เช่น ผิ่น เฮโรอีน เป็นต้น

๒. ทรัพย์สินที่ศาลต้องริบ เว้นแต่เป็นของผู้อื่นที่มีรู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด ได้แก่ ทรัพย์สินที่ได้ให้เพื่อจงใจ หรือเป็นรางวัลในการที่บุคคลได้กระทำความผิด

๓. ทรัพย์สินที่ศาลจะริบหรือไม่ริบก็ได้ ได้แก่ ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้ในการกระทำความผิด หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด

ทรัพย์สินที่ริบต้องตกเป็นของแผ่นดิน การริบทรัพย์สินเป็นโทษที่กระทำให้เจ้าของทรัพย์สินต้องปราศจากทรัพย์สินนั้น คือ ไม่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินต่อไป

ตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินของประชาชนและตามปณิญาสาครว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติได้รับรองไว้ คือ

ข้อ ๑๗ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเองเช่นเดียวกัน โดยร่วมกับผู้อื่น

(๒) บุคคลใดๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยพลการไม่ได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เป็นรัฐธรรมนูญใช้ปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยในรูปแบบของนิติรัฐ ซึ่งยึดถือหลักกฎหมาย หรือ The Rule of Law เป็นใหญ่ ดังนั้น การออกกฎหมายจึงต้องถูกต้องตามหลักกฎหมายที่ยึดถือกันตามสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “ให้ความยุติธรรมแม้ว่าฟ้าจะถล่มทลาย” และ “ปล่อยคนผิดสิบคนดีกว่าลงโทษผู้บริสุทธิ์หนึ่งคน” และกฎหมายที่ออกต้องไม่ขัดกับหลักทั่วไปของรัฐธรรมนูญที่ว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษทางอาญา เว้นแต่จะได้กระทำความผิด” การริบทรัพย์สินเป็นโทษทางอาญา จึงริบทรัพย์สินที่เป็นของบุคคลอื่นซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจในการกระทำความผิดด้วยไม่ได้

มีตัวอย่างคดีสำคัญเกี่ยวกับโทษริบทรัพย์สิน คณะตุลาการรัฐธรรมนูญในอดีตได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ ต. ๓/๒๕๕๔ ลงวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ ว่า ศาลฎีกาได้ส่งความเห็นให้วินิจฉัยเรื่องโทษริบทรัพย์สินในประเด็นว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติตำรวจและห้ามกักกันชั่วคราว พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๑๓ ทวิ (๑) ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติตำรวจและห้ามกักกันชั่วคราว (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๕ มาตรา ๖ เฉพาะโทษให้ริบพยานที่ใช้บรรทุกข้าวของบุคคลอื่น โดยมิต้องคำนึงว่าเจ้าของจะรู้เห็นในการกระทำความผิดนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับปีพุทธศักราช ๒๕๕๒) มาตรา ๒๕ ซึ่งมีข้อความว่า “บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลากระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่า

โทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้” หรือไม่ วินิจฉัยว่า คณะตุลาการรัฐธรรมนูญได้คำนึงถึงอำนาจอันกว้างขวางของสภานิติบัญญัติที่จะออกกฎหมาย แต่สำหรับประเทศที่บัญญัติรัฐธรรมนูญไว้เป็นลายลักษณ์อักษรนั้นก็ต้องอยู่ในขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนด เพราะผู้ที่ถูกลงโทษอาญาได้จะต้องกระทำการอันใดอันหนึ่ง ซึ่งในขณะที่กระทำนั้นมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ สำหรับคดีนี้ผู้เข้าเอาเรื่องไปใช้บรรทุกข่าวอันเป็นของต้องห้ามตามกฎหมายโดยเจ้าของเรื่องไม่มีส่วนรู้เห็นด้วย และมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่า เป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ ความจริงไม่มีกฎหมายใดบัญญัติไว้ว่าการกระทำของเจ้าของเรื่องเป็นความผิดทางอาญา การริบเรื่องซึ่งเป็นการลงโทษเจ้าของเรื่องจึงเป็นการกระทำที่อาศัยบทบัญญัติอันขัดต่อมาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น บทบัญญัติมาตรา ๑๓ ทวิ (๑) ของพระราชบัญญัติดังกล่าว เฉพาะให้ริบทรัพย์สินของบุคคลอื่นที่มิได้รู้เห็นในการกระทำความผิด เป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และบทบัญญัติเฉพาะดังกล่าวไว้บังคับไม่ได้ตามมาตรา ๑๗๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ได้พิจารณาบทบัญญัติมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ของร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. ที่บัญญัติว่า ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืนมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง (กรณีให้แจ้งการผลิต) มาตรา ๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง (กรณีต้องแจ้งสถานที่การผลิตทุกแห่งและต้องแจ้งการย้ายสถานที่การผลิต ก่อนวันที่ย้ายสถานที่ผลิต) มาตรา ๑๑ (กรณีต้องทำและแสดงเครื่องหมายรับรองการผลิตและแสดงเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ) มาตรา ๑๓ (กรณีห้ามใช้เครื่องหมายรับรองการผลิต หรือเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ เว้นแต่ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓) มาตรา ๑๕ (กรณีปลอม หรือเลียน เครื่องหมายรับรองการผลิตหรือเครื่องหมายรับรองงานต้นแบบ) มาตรา ๑๖ (กรณีต้องแจ้งการได้มา หรือมีไว้ในครอบครองเครื่องจักรภายในกำหนด) หรือมาตรา ๑๗ (กรณีต้องแจ้งการจำหน่าย จ่าย โอน เครื่องจักร ภายในเวลาที่กำหนด) ให้ศาลสั่งริบเครื่องจักรนั้น เป็นการบังคับให้ศาลต้องริบเครื่องจักรโดยเด็ดขาด ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในการริบได้เลย โทษริบทรัพย์สินจึงเป็นการก้าวล่วงไปในสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เป็นการกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญของสิทธิในทรัพย์สินในการที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์มีสิทธิใช้สอยและจำหน่ายทรัพย์สินของตน เป็นการลงโทษอาญาแก่ผู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด โดยศาลไม่อาจใช้ดุลพินิจในการพิจารณาการกระทำอันเป็นความผิดนั้นได้ ดังนั้นบทบัญญัติโทษริบทรัพย์สินในมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๘ แต่บทบัญญัติมาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง

ไม่ใช่สาระสำคัญของร่างกฎหมายดังกล่าว ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ. มาตรา ๓๘
วรรคหนึ่ง จึงตกไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคสี่ และมาตรา ๓๘ วรรคสอง ซึ่งเป็นโทษ
ริบทรัพย์ที่โยงต่อเนื่องจากวรรคหนึ่ง เมื่อโทษริบทรัพย์ตามวรรคแรกไม่มีการปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์ที่ถูกริบ
ตามมาตรา ๓๘ วรรคสอง จึงไม่ต้องบัญญัติไว้

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงวินิจฉัยว่า ร่างพระราชบัญญัติการผลิตผลิตภัณฑ์ซีดี พ.ศ.
มาตรา ๓๘ วรรคหนึ่ง ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๒ และมาตรา ๔๘ เป็นอันตกไป
ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖๒ วรรคสี่

นายมงคล สระฐาน
ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ